

Онищенко Олексій (м. Київ)

Академік НАН України, академік-секретар Відділення історії, філософії, права НАН України.

ВНЕСОК АКАДЕМІКА В.І. ВЕРНАДСЬКОГО В РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

У статті розглядаються деякі проблеми внеску академіка В.І. Вернадського в розвиток світової та української гуманітаристики.

Ключові слова: *В.І. Вернадський, гуманітаристика, ноосфера.*

Ми звикли, що Вернадський класичний природознавець, фундаментальний природознавець, який починав з кристалографії мінералогії, а потім пішов і далі, і відкрив нові три фундаментальні напрями в науці: геохімію, біогеохімію і радіогеологію. Але ми досі мало знали і, даремно, що в творчій спадщині Вернадського закладено потужний соціогуманітарний потенціал. Проблема людини, проблема суспільства, проблеми демократії, нації, національного відродження, історії науки, історії культури у Вернадського потужно представлені, але, за винятком історії науки, не окремими великими працями, а розкидані по його щоденниках і в листуванні. Я хотів би відзначити, що Вернадський дуже любив Україну, українську культуру, українські обряди і звичаї. В дитинстві, яке Вернадський провів частково у Харкові, частково в Полтаві, він часто їздив на Іллінські ярмарки. Його батьки згадували пізніше, що дітям, в тому числі і Володимиру, більше подобалися Іллінські ярмарки, ніж, скажімо, виставки у Відні чи в Парижі. Ну, тоді ярмарки — це було видовище! Він навіть написав вірш на зразок М. Рильського «Любіть Україну!». Але Рильський — висококласний поет, а Вернадський в молодості ще не досяг такого рівня, але вірш такий є.

Але знову до гуманітарій. Ноосфера описана і зараз пішов науковий бум у дослідженні цих питань. Ноосферний прикметник додають до багатьох напрямів — ноосферної економіки, ноосферної культури, ноосферної екології, ноосферного світогляду, ноосферного суспільства і т. д. Є у нього один фундаментальний напрямок, який стосується і нас, гуманітаріїв і істориків, — це автотрофне суспільство, автотрофна сфера. Що таке автотрофна ноосфера, ми досі всі розбираємося. Автотрофне — це значить, що авто — сам собі забезпечує їжу. Вернадський досліджував питання розвитку не тільки біологічних живих істот від людини до мікробів, але і їжу: як вона змінювалася протягом еволюції біосфери, і відзначив, що раніше всі вважали, що людина зв'язана тільки з їжею рослинною і тваринною. Це традиційно так і було, але у XIX ст. вже

поставили питання, щоб синтезувати їжу з мінералів. І це був початок тенденції автотрофного суспільства. Суспільства, яке буде собі забезпечувати їжу без живої речовини — без рослинної і тваринної, синтезувати її з мінералів. І це, він говорив, суттєво змінить і суспільство, і саму людину, і спосіб життя, і спосіб праці, і структуру споживання, і, звичайно, світогляд людини. І це велика проблема. Ми спостерігаємо, як зараз хімізація їжі йде шаленими темпами. І добре це, чи погано — важко сказати. Вернадський теж попереджав, як і в питаннях ноосфери, що природу треба перетворювати розумно, гармонізувати суспільні ідеології. Так само і тут. Нам ще не відомо, чи хімізація їжі, продуктів створює нам багатства, чи нам треба жаяхатися того, який вплив хімізація може мати на землю, на генний фон наступних поколінь. Але цю проблему треба вивчати, і вона наразі якось не дуже в полі зору дослідників і соціогуманітаріїв. Це проблема!

Вернадський займався проблемою національного відродження українського, російського, польського, всіх слов'янських народів, всіх народів царської Росії, і підкреслював, що питання тут не в тому, хто кого звідки витіснить, а питання, щоб національне відродження йшло гармонічно — національне відродження всіх на користь всім. Особливо займався питаннями історії слов'янства, впливу слов'янства в науковій історії, ролі слов'янства в Європі і світовому співтоваристві.

У нього, якщо йти за щоденниками, рукописами й листами, багато цікавих і проблемних гуманітарних питань. Дуже-дуже багато розкладено цікавих і важливих проблемних гуманітарних питань! Я рекомендував би, до цих документів, звернутися. Вони все більше публікуються у виданнях, в тому числі, що опублікували і ми, багато з них стосується України і перебування його в Україні.

Так, що 150-річчя ми відзначаємо все більшим осмисленням величезної фундаментальної наукової спадщини, але тут ще багато і багато роботи. Вернадський був великим оптимістом. Він вважав, що розум людський, сфера розуму на земній планеті все-таки переможе. І друге, він неодноразово писав у щоденниках і листуванні, що «Я вірю у велике майбутнє України, я вірю у велике майбутнє Академії, я вірю у велике майбутнє національної бібліотеки». Він вірив у велике майбутнє Академії, а ви, молодь, беріть цю естафету на свої плечі і працюйте так фундаментально, як працював Вернадський. І слава вам буде такого ж масштабу!

Онищенко Алексей (з. Киев)

Академик НАН Украины, Академик-секретарь Отделения истории, философии, права НАН Украины, доктор философских наук, профессор.

Вклад академика В.И. Вернадского в развитие мировой и украинской гуманитаристики.

В статье рассматриваются некоторые проблемы вклада академика В.И. Вернадского в развитие мировой и украинской гуманитаристики.

Ключевые слова: В.И. Вернадский, гуманитаристика, ноосфера.

Oleksiy Onyschenko (Kyiv)

Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Academic Secretary of the Department of History, Philosophy and Law at the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Historical Sciences, Professor.

The contribution of academician V.I. Vernadsky into the development of the world and Ukrainian humanities.

The article deals with some issues of the contribution of academician V.I. Vernadsky into the development of the world and Ukrainian humanities.

Keywords: V.I. Vernadsky, humanities, noosphere.